

ศึกษาการพัฒนาสังคมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท
ของโรงเรียนวัดหนองผา อำเภอโขงหล่ม จังหวัดน้ำจาง
รัฐฉาน สาธารณรัฐสหภาพเมียนมา

A Study of Social Development According to Theravada Buddhist
Philosophy of Wat Naung Pha School, Kholam District, Namsang
Province, Shan State, Republic of the Union of Myanmar

นางก้อง

Nang Kaung

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

ก้องทิพย์

KaungTip

โรงเรียนเทศบาลประชาสรรค์ จังหวัดนครสวรรค์
Thepsalaprachasan School, Nakhon Sawan Province
Corresponding Author, E-mail : korpkhun.udom@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การพัฒนาสังคมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท 2) บทบาทการพัฒนาสังคมของโรงเรียนวัดหนองผา อำเภอโขงหล่ม จังหวัดน้ำจาง รัฐฉาน และ 3) เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาสังคมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของโรงเรียนวัดหนองผา อำเภอโขงหล่ม จังหวัดน้ำจาง รัฐฉาน สาธารณรัฐสหภาพเมียนมา

ผลการศึกษาพบว่า

- 1) การพัฒนาสังคมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทคือกระบวนการสร้างความเจริญงอกงามทางร่างกาย และสติปัญญา เป็นการพัฒนาให้บุคคลมีวุฒิภาวะเป็นผู้ใหญ่ รู้จักรับผิดชอบ มีศีลธรรมอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข
- 2) บทบาทการพัฒนาสังคมของโรงเรียนวัดหนองผา อำเภอโขงหล่ม จังหวัดน้ำจาง รัฐฉาน สาธารณรัฐสหภาพเมียนมา พบว่าโรงเรียนวัดหนองผา ได้พัฒนาคนด้าน

ร่างกาย จิตใจโดยมุ่งเน้นเรื่องการปฏิบัติอบรมสมาธิภาวนา และบทบาทในการพัฒนาสังคม ทั้ง 6 ด้านซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของปรัชญาเถรวาท

3) เมื่อวิเคราะห์การพัฒนาสังคมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของโรงเรียนวัดหนองผา อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดน้ำจาง รัฐฉาน พบว่าโรงเรียนวัดหนองผา อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดน้ำจาง รัฐฉาน สาธารณรัฐสหภาพเมียนมา มีบทบาทและหน้าที่เป็นไปตามหลักการแห่งพระธรรมวินัย และมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาของสังคมชุมชนเมือง โดยเจ้าอาวาสได้ปฏิบัติหน้าที่บริหารกิจการคณะสงฆ์

คำสำคัญ : การพัฒนาสังคม, พระพุทธศาสนา, พุทธปรัชญา

Abstract

This article aims to study 1) the social development according to Theravada Buddhist philosophy, 2) the role of social development of Wat Naung Pha School, Kholam District, Namsang Province, Shan State and 3) to analyze the Theravada Buddhist philosophy social development according to Wat Naung Pha School, Kholam District, Namsang Province, Shan State, Republic of the Union of Myanmar.

The results found that :

1) The social development according to Theravada Buddhist philosophy is the process of creating physical and intellectual growth, which is the development of a person to be mature, responsible and moral to live in harmony with others in society.

It is found that 2) The role of social development of Wat Naung Pha School, Kholam District, Namsang Province, Shan State, the Republic of the Union of Myanmar is to develop people physically, mentally focusing on meditation covering the 6 perspectives of Theravada Buddhist philosophy.

3) From Analysis found that social development according to Theravada Buddhist philosophy of Wat Naung Pha School, Kholam District, Namsang Province, Shan State, Republic of the Union of Myanmar plays

roles and duties in accordance with the principles of the discipline and correspondence with the problems of urban society headed by Temple's Abbot administrating the religious activities.

Keyword : Social Development, Buddhism, Buddhist Philosophy

บทนำ

นับตั้งแต่พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศพม่า.ในปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น สาธารณรัฐสหภาพเมียนมา (ในบทความต่อไปนี้จะขอใช้ สหภาพพม่า และ ชาวพม่า แทน เพราะความเคยชิน) เมื่อประมาณ พ.ศ. 236 พระเจ้าอโศกมหาราชผู้อุปถัมภ์การสังคายนา ครั้งที่ 3 ได้ส่งพระสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิ รวม 9 สายด้วยกัน หนึ่งในนั้นมีประเทศพม่าอยู่ด้วย จากประวัติศาสตร์พบว่า พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองในพม่าราวพุทธศตวรรษที่ 6 เพราะได้พบหลักฐานสำคัญที่จารึกภาษาบาลี และจารึกเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอย่างยาวนาน และนับจากนั้นเป็นต้นมาพระพุทธศาสนา ก็เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมคนที่อยู่อาศัยในประเทศพม่า..แนวคิดและวิถีการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาได้กลายเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมคน ที่อยู่อาศัยประเทศพม่า และรัฐอื่นๆ รวมถึงรัฐฉาน มีความเกี่ยวข้องกับผู้คนทุกชนชั้น นับตั้งแต่สถาบันการปกครองเจ้าฟ้าผู้ปกครองบ้านเมืองจนไปถึงชาวบ้านทั่วไปแนวความคิด หรือแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ในมิติต่างๆ ทั้งในเชิงประวัติศาสตร์..ปรัชญา..การดำรงอยู่ในวิถีชีวิต..และการสร้างสรรค์ในเชิงศิลปวัฒนธรรมจนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญา และกระบวนการจัดการที่สอดคล้องกับบริบทและวัฒนธรรมทางสังคม การพัฒนาสังคมโดยการนำของพระสงฆ์ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขตามสถานะของตนเอง โดยพระสงฆ์จะเป็นผู้นำหลักธรรมมาพัฒนาประชาชนทั้งทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านปัญญา ซึ่งอาศัยวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาทุก ๆ ด้าน

เนื้อเรื่อง

โรงเรียนวัดหนองผา อำเภอโหล่ม จังหวัดน้ำจาง รัฐฉาน เป็นโรงเรียนวัดที่การบริหารจัดการเรียนการสอนอิสระ โดยไม่ขึ้นตรงกับหน่วยงานของรัฐ ซึ่งเป็น

โรงเรียนวัดที่นำคำสอนทางพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอน และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมและชุมชนอย่างเต็มรูปแบบโดยมีกิจกรรมในแต่ละด้านดังนี้

- 1) แสดงพระธรรมเทศนา สั่งสอนพระภิกษุสามเณร และประชาชนทั่วไป
- 2) สงเคราะห์ช่วยเหลือสังคมในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการสาธารณสุขแก่ชุมชนทั่วไป
- 3) สงเคราะห์ช่วยเหลือโรงเรียนที่ขาดแคลน นักเรียนที่ยากจน และสนับสนุนทุนการศึกษา
- 4) สงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยต่าง ๆ เช่น ไฟไหม้ ภัยพิบัติต่าง ๆ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า สังคมประกอบไปด้วยบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ที่ต้องมาอยู่ร่วมกันและมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันทั้งในส่วนที่เป็นตำแหน่งหน้าที่การงาน และพฤติกรรมที่ต้องมาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน เพราะฉะนั้น สิ่งที่จะเกิดขึ้นตามมาคือปัญหา เนื่องจากแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งในด้านสภาพร่างกายและทางด้านจิตใจ จึงพบได้ว่าในสังคมที่แตกต่างกัน สภาพปัญหาก็จะแตกต่างกันไปด้วย ตัวอย่างเช่น ในชุมชนเล็ก ๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นก็จะไม่ใหญ่โต มีขอบเขตจำกัด แต่ยังเป็นสังคมที่มีขนาดใหญ่โตขึ้น ปัญหาก็จะยิ่งมีความซับซ้อนมากขึ้น เช่น ปัญหาความยากจนทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด เป็นต้น เพื่อเป็นองค์ความรู้ที่จะทำให้ทราบบทบาทของพระสงฆ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในด้านการศึกษา การเผยแผ่ธรรมเพื่อพัฒนาจิตใจ รวมทั้งงานสังคมสงเคราะห์ จนก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างมีคุณภาพแก่สังคมและประชาชนโดยทั่วไป จากการศึกษพบว่า

1. การพัฒนาสังคมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่า การพัฒนาสังคมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทมีหลายด้านที่สำคัญ เน้นที่การสร้างสังคมที่มีความเป็นอยู่ที่สง่างามและเจริญรุ่งเรือง นี่คือบางแนวทางที่สามารถใช้ในการพัฒนาสังคมตามแนวพุทธปรัชญา ได้แก่

- 1) การสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพจิตเป็นการพัฒนาสังคมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทมุ่งเน้นที่การสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมและเรียบง่าย เพื่อให้มีโอกาสในการพัฒนาจิตใจและสุขภาพจิตที่ดีที่สุด
- 2) การมีเมตตาและกรุณาซึ่งหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเน้นในการเมตตาและ

กรุณาต่อผู้อื่น การสร้างสังคมที่มีความเข้าใจและห่วงใยต่อผู้อื่นช่วยเสริมสร้างความสุขและความมั่นคงในสังคม

3) การสร้างความเข้มแข็งในด้านจิตวิญญาณด้วยการพัฒนาสังคมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะจิตวิญญาณ เช่น การทำสมาธิและการทำบุญ เพื่อเสริมสร้างจิตใจที่มีสติสุขและเปิดโอกาสในการพัฒนาตนเอง

4) การสนับสนุนการศึกษาเป็นการให้ความสำคัญในการพัฒนาสังคมด้วยการสนับสนุนการศึกษาที่มีคุณธรรมและหลักการทางศาสนา ซึ่งจะช่วยสร้างพื้นที่ที่เหมาะสมในการพัฒนาทักษะและความรู้ของบุคคล

5) การกระหือรือสัจธรรมเป็นการสนับสนุนในการช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ ซึ่งเป็นการทำทางศาสนาที่สามารถสร้างความเข้าใจและความเอื้ออาทรต่อผู้อื่น

6) การสร้างสังคมที่มีศิลปะและวัฒนธรรมให้เข้มแข็งการสร้างสังคมที่เต็มไปด้วยศิลปะ วัฒนธรรม และความงดงาม เพื่อสร้างความกระตือรือร้นในการทำสิ่งที่ดีและสร้างความสุขในการเป็นอยู่

การพัฒนาสังคมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทจะเน้นที่การสร้างสังคมที่มีความสง่างาม ปลอดภัย และเต็มไปด้วยความกรุณาและความเข้าใจต่อผู้อื่น นอกจากนี้ ยังเน้นที่การพัฒนาทักษะจิตวิญญาณและการสร้างพื้นที่ที่สะอาดสะอ้านให้แก่ทุกๆ คนในสังคม

2. การศึกษาบทบาทการพัฒนาสังคมของโรงเรียนวัดหนองผา อำเภอโขงเจียม จังหวัดน้ำจาง รัฐฉาน สหภาพพม่า พบว่า โรงเรียนวัดหนองผา อำเภอโขงเจียม จังหวัดน้ำจาง รัฐฉาน สหภาพพม่า เป็นโรงเรียนพัฒนาเด็กเยาวชนและบุคคลทั่วไปในรัฐฉาน รวมถึงพระภิกษุ สามเณร แม่ชีและประชาชนทั่วไป โดยการนำของท่านพระอาจารย์สิริธรรมะ พระนักเทศน์ นักบรรยายชื่อดังรูปหนึ่งในสังคมของคนไทใหญ่ รัฐฉาน สหภาพพม่า และพระหนุ่มที่มีการศึกษา มีจิตสาธารณะประโยชน์ รวมถึงแม่ชีและปัญญาชนทั่วไปเข้าร่วมพัฒนาหรือมาให้ความรู้ในบางโอกาส ซึ่งโรงเรียนแห่งนี้ ตั้งมาตั้งแต่ปี 1980 แต่กลับมีประชาชนในรัฐฉานสนใจ นำลูกหลานเข้ามาฝึกทักษะศึกษาเล่าเรียนที่โรงเรียนแห่งนี้เป็นประจำมากขึ้นทุกปี และได้รับการสนับสนุนจากประชาชนเป็นจำนวนมาก จะสังเกตเห็นได้ว่า ถึงแม้ว่า โรงเรียนแห่งนี้ก่อตั้งมาตั้งแต่เห็นการพัฒนาเรื่องอาคารและที่อยู่อาศัยต่างๆ ในโรงเรียนแห่งนี้ได้อย่างรวดเร็ว มีพระผู้ใหญ่ในรัฐฉาน มาเยี่ยม และให้กำลังใจอยู่เสมอ บทบาทของโรงเรียนแห่งนี้ นอกจากให้การศึกษและพัฒนาศักยภาพของมนุษย์แล้ว

ยังมีบทบาทสำคัญด้านต่างๆ เช่น แสดงพระธรรมเทศนา สั่งสอนพระภิกษุสามเณร และประชาชนทั่วไป การสงเคราะห์ช่วยเหลือสังคมในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการสาธารณสุขแก่ชุมชนทั่วไป การสงเคราะห์ช่วยเหลือโรงเรียนที่ขาดแคลน นักเรียนที่ยากจน และสนับสนุนทุนการศึกษา การสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยต่าง ๆ เช่น ไฟไหม้ ภัยพิบัติต่าง ๆ เป็นต้นอีกด้วย ถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญต่อสังคมและชุมชนเป็นอย่างมาก

3. วิเคราะห์การพัฒนาสังคมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของโรงเรียนวัดหนองผา อำเภอโขงเจียม จังหวัดน้ำจาง รัฐฉาน สหภาพพม่า พบว่า บทบาทการพัฒนาสังคมของโรงเรียนวัดหนองผา อำเภอโขงเจียม จังหวัดน้ำจาง รัฐฉาน สหภาพพม่า จากการศึกษาสามารถสรุปได้ 2 รูปแบบ คือ

1) รูปแบบการพัฒนาวัดตามคุณลักษณะของโรงเรียนวัดหนองผา อำเภอโขงเจียม จังหวัดน้ำจาง รัฐฉาน สหภาพพม่า เพื่อให้เอื้อต่อการเป็นวัดที่สงบ เหมาะกับการเจริญสมาธิภาวนา พระภิกษุสงฆ์เคร่งครัดในพระธรรมวินัย มุ่งเน้นการพัฒนาสติและปัญญาโดยการเจริญสมาธิ ภาวนา เป็นต้น

2) รูปแบบการพัฒนาสังคมของโรงเรียนวัดหนองผา อำเภอโขงเจียม จังหวัดน้ำจาง รัฐฉาน สหภาพพม่า จำแนกตามบทบาทออกเป็น 6 ด้าน ตามกรอบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ดังนี้

2.1) บทบาทด้านการปกครอง พระภิกษุสงฆ์จะยึดหลักธรรมวินัย และกฎข้อบังคับของวัด เพื่อความบริสุทธิ์แห่งศีล เพื่อความน่าเลื่อมใสศรัทธา และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ ศาสนิกชน พระภิกษุสงฆ์จะอยู่เหมือนปกครองตนเอง และปฏิบัติหน้าที่ซึ่งเป็นงานประจำตามที่ได้รับมอบหมาย โดยใช้หลักภิกขุอุปหานิยธรรม 7 คือ ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม ธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว มี 7 อย่าง มีดังนี้

(1) หมั่นประชุมกัน

(2) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ

(3) ไม่ถืออำเภอใจบัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่ได้บัญญัติถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรม

(4) ให้เชื่อฟังและเคารพนับถือผู้ใหญ่เป็นประธานในสงฆ์

(5) ไม่ใช้อำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น

(6) ยินดีในการอยู่ป่า

(7) จัดให้ความอารักขาคุ้มครองป้องกันอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ ตั้งใจให้ท่านที่ยังมิได้มา พึงมาสู่แว่นแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่โดยผาสุก

2.2) บทบาทด้านศาสนศึกษาของโรงเรียนวัดหนองผา อำเภอโขงเจียม จังหวัดน้ำจาง รัฐฉาน สหภาพพม่าจะมุ่งเน้นให้พระภิกษุสงฆ์และประชาชนผู้สนใจทั่วไป ปฏิบัติสมาธิภาวนา ดูใจตนเองเพื่อขัดเกลาจิตใจและจะมุ่งให้เรียนรู้หนังสือ โดยใช้หลัก ไตรสิกขา 3 ประการ ดังนี้

(1) อธิศีลสิกขา - การฝึกฝนอบรมด้านความประพฤติระเบียบวินัย

(2) อธิจิตสิกขา - การฝึกฝนอบรมจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพ และสมรรถภาพของจิต

(3) อธิปัญญาสิกขา - การฝึกฝนอบรมทางปัญญาให้เกิดความรู้ เข้าใจ ตามความเป็นจริง รู้เท่าทันโลก จนสามารถทำจิตใจให้บริสุทธิ์หลุดพ้นจากความยึดมั่น ถือมั่นในสิ่งต่างๆ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 89 : 317)

2.3) บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งเกี่ยวกับการส่งเสริม อุดหนุน ช่วยเหลือ ด้านการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ทุนการศึกษากับสถานศึกษาและบุคคลที่กำลังศึกษา โดยใช้หลักคุณธรรม 7 ประการคือ ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้รู้จักเหตุ เป็นผู้รู้จักผล เป็นผู้รู้จักตน เป็นผู้รู้จักประมาณ เป็นผู้รู้จักกาลเวลา เป็นผู้รู้จักประชุมชนเป็นผู้รู้จักเลือกบุคคล (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 11 ข้อ 331 : 222) สปัจริยธรรม 7 ประการ จึงเป็นหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาที่นักสังคมสงเคราะห์ ทั้งนักสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย นักสังคมสงเคราะห์กลุ่มชน และนักจัดระเบียบชุมชน ควรปลูกฝังให้มีขึ้นและถือเป็นหลักปฏิบัติ

2.4) บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนา โดยเน้นการเผยแผ่ธรรมะ การแสดงธรรมเทศนา การเผยแผ่ทางสื่อโซเชียล หนังสือธรรมะ และการอบรมสมาธิภาวนากับบุคคลทุกเพศทุกวัย โรงเรียนวัดหนองผา อำเภอโขงเจียม จังหวัดน้ำจาง รัฐฉาน สหภาพพม่า มีหลัก การในการเผยแผ่หลักธรรม หรือที่เรียกอีกว่า หลักการ 3 ประการ คือ

(1) หลักการ 3 ประการ หรือ พุทธโอวาท 3 ซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจหลัก และเป็นหลักธรรมสำหรับยึดถือ เป็นหลักสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนี้

(1.1) สพพปาปสฺส อภินฺถํ การไม่ทำความชั่วทั้งปวง

(1.2) กุสลสฺสุปสมฺปทา การทำความดีให้ถึงพร้อม หรือการทำแต่

ความดี

(1.3) สัจจิตปริโยทปนัง การทำใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์

2.5) บทบาทด้านสาธารณูปการ สร้างเรือนพักของผู้ปฏิบัติธรรม มีน้ำประปา ไฟฟ้า และขยายศาลาเพื่อรองรับผู้ปฏิบัติธรรมที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นในแต่ละปีโดยยึดหลักสัปปริสธรรม 7 คือ

(1) อัมมัญญตา รู้หลักการ คือรู้งาน รู้หน้าที่ รู้กฎเกณฑ์กติกาที่เกี่ยวข้อง และตั้งตนอยู่ในหลักการให้ได้ชุมชน สังคม องค์กร หรือกิจการอะไรก็ตาม ก็ต้องมีหลักการ มีกฎ มีกติกา ที่ผู้นำจะต้องรู้ชัด แล้วก็ตั้งมั่นอยู่ในหลักการนั้น

(2) อัตถัญญตา รู้เป้าหมาย คือมีความชัดเจนในเป้าหมายและหน้าที่ของตนเองแล้ว และมีความหนักแน่นมุ่งมั่นที่จะไปถึงเป้าหมายของตนและองค์กร ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญมาก เมื่อจิตใจเรามีเป้าหมายชัดเจน แม้จะมีอุปสรรคอะไรเข้ามากระทบ กระทั่งก็จะไม่หวั่นไหว ตั้งใจทำงานให้ไปสู่เป้าหมาย อย่างชัดเจน

(3) อัตตัญญตา ความรู้จักตน คือ รู้ว่า เรานั้น ว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลังความรู้ ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น

(4) มัตตัญญตา รู้ประมาณ คือ รู้จักความพอดี รู้จักขอบเขตขีดขึ้นความพอเหมาะที่จะจัดทำในเรื่องต่างๆ การทำทุกอย่างต้องพอดี ถ้าไม่มีหรือไม่รู้จักพอดีจะทำให้ไม่ประสบความสำเร็จที่แท้จริง เพราะฉะนั้นจะต้องรู้จักความพอเหมาะพอดี

(5) กาลัญญตา รู้กาล คือ รู้จักเวลา ระยะเวลา จังหวะ ปริมาณ ความเหมาะสมของเวลา เช่น เรื่องนี้ควรจะทำตอนไหน เวลาไหน ทำอย่างไรตลอดจนรู้จักวางแผนงานในการใช้เวลา

(6) ปริสฺสญฺญตา ความรู้จักบริษัท คือ รู้จักชุมชน รู้กิจวิธียที่จะประพฤติต่อชุมชนนั้นๆ ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหา จะต้องทำกิจวิธียอย่างนี้ จะต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้ควรสงเคราะห์อย่างนี้ เป็นต้น

(7) บุคคลัญญตา ความรู้จักบุคคล คือ ความแตกต่างของบุคคล อริยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น รู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นๆ ด้วยดี ใครควรดำนิ ยยกย่อง และแนะนำสั่งสอนอย่างไร เป็นต้น (สุภาพร นามนครชิต, 2559 : 13 - 22)

2.6) บทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์ ของโรงเรียนวัดหนองผา อำเภอโขงเจียม จังหวัดน้ำงำง รัฐฉาน สหภาพพม่าจะสงเคราะห์ตั้งแต่อาหารการกิน ให้กับคนที่ขาดแคลน คนยากจนในหมู่บ้านโดยของที่รับบริจาคมา ตามที่เห็นสมควร การสงเคราะห์

เด็กยากจน และบริจาคปัจจัยหรือสิ่งของต่างๆ ให้กับสังคมตามที่ร้องขอจากทางโรงเรียนวัดหนองผา อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดน้ำจาง รัฐฉาน สหภาพพม่าใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นแนวทางที่สำคัญในการช่วยเหลือประชาชน (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 21 ข้อ 32 : 32 - 33) ซึ่งประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา

(1) ในเรื่องของทาน ทั้งอามิสทาน และธรรมทานคือการช่วยเหลือแนะนำในสิ่งที่ดีมีประโยชน์ ช่องทางให้บุคคลสามารถแก้ปัญหาให้หลุดไปด้วยตนเอง

(2) ปิยวาจา คือถ้อยคำไพเราะอ่อนหวานที่ประกอบด้วยสัจจะคือความจริงใจและต้องเกิดประโยชน์แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง

(3) อตถจริยา คือโลกตถจริยา คือการทำประโยชน์แก่บุคคลในวงกว้าง ไม่จำกัดเฉพาะตนหรือญาติผู้ใกล้ชิด

(4) สมานัตตตา คือการรู้จักปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้

สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่ใช้เป็นหลักการของสังคมสงเคราะห์ เป็นหลักธรรมที่สำคัญของการเป็นนักสังคมสงเคราะห์ ผู้ที่จะช่วยเหลือผู้อื่นได้จะต้องประกอบด้วยเมตตาธรรม กรุณาธรรม มุทิตาธรรม ซึ่งหมายถึงผู้ที่เพียบพร้อมด้วยพรหมวิหาร 4 (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 21 ข้อ 32 : 32 - 33)

กระบวนการพัฒนาคนและสังคมของโรงเรียนวัดหนองผาอำเภอโซ่พิสัย จังหวัดน้ำจาง รัฐฉาน สหภาพพม่า พบว่า ผู้ที่เข้าสู่กระบวนการพัฒนาจะเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านบุคลิกภาพ แง่คิด มุมมอง ทักษะคติ การพัฒนาคนจะเน้นทั้งทางด้านร่างกาย ตั้งแต่การแต่งกายที่เหมาะสมตามกาลเทศะ การสำรวม ความอ่อนน้อม ซื่อสัตย์ มีวินัย มีความรับผิดชอบ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เบียดเบียนผู้อื่น การพัฒนาทางด้านจิตใจ ให้มีความเมตตา เอื้อเฟื้อ เสียสละ กตัญญูรู้คุณ อดทน อดกลั้น มีความสุจริต จริ่งใจ ไม่หวั่นไหวไปกับสิ่งยั่วยุต่าง ๆ การพัฒนาทางด้านปัญญา สามารถเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง รู้เท่าทัน รู้เหตุรู้ผล รู้ดีรู้ชั่ว สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ส่วนผลของการพัฒนาที่เกิดขึ้นกับสังคมพบว่า ผู้ที่ได้รับการขัดเกลามาอย่างดีแล้วจะซึมซับในหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา นำมาช่วยเหลือสังคม มาบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณชน ทั้งในด้านกำลังทรัพย์และกำลังกายอย่างน้อยที่สุด คือ การมาทำบุญและรับใช้ใกล้ชิดกับวัดเพื่อพัฒนาจิตใจ และปัญญาให้กับตนเอง

อภิปรายผล

การศึกษาครั้งนี้ พบว่า การพัฒนามนุษย์และชุมชนของโรงเรียนวัดหนองผา อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ รัฐบาล สหภาพพม่า เป็นกระบวนการขัดเกลาจิตใจให้ดีขึ้น สอดคล้องกับพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า “การไม่ทำความชั่วทั้งปวง การบำเพ็ญแต่ความดี การทำจิตของตนให้ผ่องใส” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 10 ข้อ 55 : 57) ภายใต้หลักว่าการเรียนรู้ธรรมมีอยู่ตลอดเวลาที่รู้สึกตัว มีกายและจิตเป็นอุปกรณ์ฝึก และทุกแห่งเป็นแหล่งเรียนรู้และปฏิบัติ มีขั้นตอนพัฒนาได้แก่

- (1) การศึกษากิจกรรมธรรมเนียมวิธีการปฏิบัติของวัด
- (2) การปฏิบัติตนตามกิจกรรมธรรมเนียมกิจกรรมของวัดนั้นๆ
- (3) การฝึกพลังกายด้วยบทที่อดทนต่อชีวิตในการทำกิจกรรมของวัด
- (4) การฝึกพลังจิตด้วยวิธีฝึกสมาธิในแบบต่างๆ
- (5) การทดสอบศรัทธาจากผลการฝึกทางกาย และทางจิต
- (6) การดำเนินตามกฎระเบียบวัดอย่างเคร่งครัด
- (7) การประยุกต์ใช้วิถีดำเนินชีวิตในวัดในการเผชิญกับภาวะเสี่ยงทางสังคม

การนำแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์ ชุมชนและกระบวนการทางปัญญามา อธิบายวิถีพุทธ ว่ามีหลักธรรมที่ใช้ในการพัฒนาบุคคล ชุมชน และสังคมดังนี้

1) มีหลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาบุคคล เช่น หลักไตรสิกขา สัปปุริสธรรม เป็นต้น โดยเฉพาะหลักไตรสิกขา คือ การรักษาศีล ทำสมาธิเพื่อให้เกิดปัญญานำมาใช้ในการพัฒนาสังคมชุมชนนั้น มีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างมาก หลักธรรมที่นำมาใช้ในการพัฒนาสังคมในระดับชุมชน คือ หลักอปริหานิยธรรม สังคหัตถุธรรมเพื่อให้เกิดการส่งเสริมให้ชุมชนได้มีการทำงานร่วมกันอย่างเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

2) กระบวนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาสังคมในระดับปัจเจกบุคคล พบว่า การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาบุคคล

2.1) ศีล นำไปสู่การส่งเสริม การประพฤติดี ประพฤติชอบ ถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ ตามท่วงทำนองคลองธรรม

2.2) สมาธิเป็นการฝึกฝนพัฒนาจิตใจโดยการการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เพื่อเสริมสร้างจิตใจให้ดีงาม

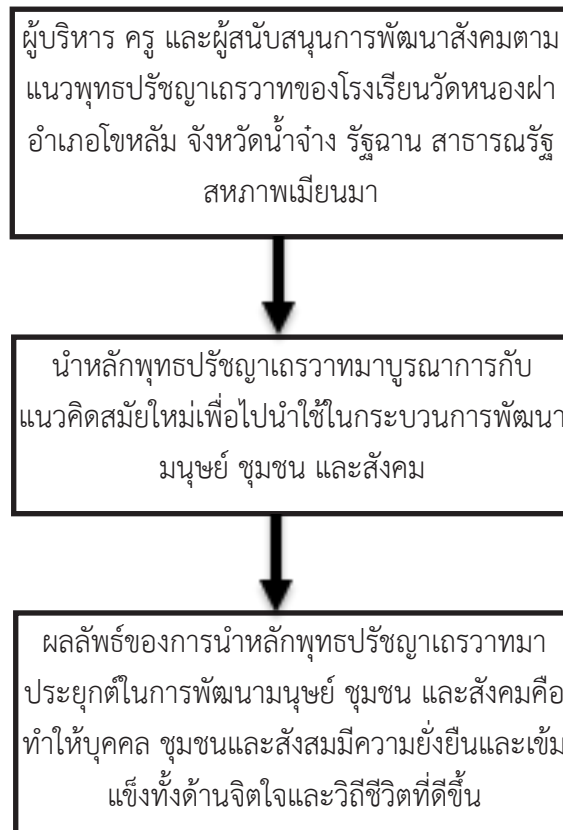
2.3) ปัญญานำไปสู่การฝึกฝนให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และเกิดการคิดดี คิดชอบโดย อาศัยหลักประโตโมสะและโยนิโสมนสิการที่ต้องมีกัลยามิตรและสิ่งแวดล้อม

ที่ตีมาเอื้ออำนวย

3) ในการพัฒนาสังคมระดับชุมชน สามารถนำหลักอปริหานิยธรรม 7 ประการ ประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างกระบวนการสำคัญ คือ การสร้างความร่วมมือ การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน การสร้างความต่อเนื่องและความยั่งยืน โดยให้มีการมีส่วนร่วมทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยใช้ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณีหรือวิถีชาวพุทธในการสร้าง ประโยชน์ในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อม สุขภาพ การเรียนรู้ร่วมกัน เป็นต้น

การพัฒนาสังคมนั้น ต้องพัฒนาตนเอง และพัฒนาคนก่อนเพราะมนุษย์มีความสำคัญอันดับแรกก่อนที่จะพัฒนาอย่างอื่น มนุษย์เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาทุกๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ส่วนหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นหลักปรัชญาที่เกิดจากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนามนุษย์ตั้งแต่ระดับขั้นพื้นฐาน ระดับกลาง และระดับสูงสุดจนกระทั่งบรรลุนิพพาน โดยการพัฒนาคนนั้นเพื่อสร้างคนให้มีความเข้มแข็ง 3 ประการ คือ ความเข้มแข็งทางพฤติกรรม ได้แก่ ความขยันขันแข็งจริงจังในการทำงาน ความเข้มแข็งทางจิตใจ ได้แก่ การช่วยเหลือตนเอง ไม่รอคอยความช่วยเหลือจากภายนอก ความเข้มแข็งทางปัญญา ได้แก่ ความพยายามทำด้วยตัวเอง ใช้ปัญญาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา ก่อให้เกิดภาวะผู้นำทางปัญญา ซึ่งเป็นผู้นำที่แท้จริงนั่นเองเมื่อสร้างคนให้มีความเข้มแข็งแล้วก็จะสามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในสังคมได้ อีกทั้งยังส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็ง จนเกิดการพัฒนาสังคมตามมา การนำหลักพุทธปรัชญาเถรวาทมาบูรณาการกับทฤษฎีการพัฒนาสังคมตามแนวคิดแบบตะวันตกจึงสามารถเป็นไปได้ภายใต้กรอบแนวคิดทฤษฎี คือ ทฤษฎีระบบ และทฤษฎีจิตวิทยา เป็นต้น

สอดคล้องกับบทความของ พระพนธวัฒน์ ธมมวฑฒโน กล่าวถึงการพัฒนาชุมชนที่เริ่มจากการพัฒนาบุคคลให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเน้นการพัฒนาทั้งการกระทำ ความคิด และความรู้ ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การพัฒนานี้ประกอบด้วยสามด้านหลักคือ 1) การกระทำให้อยู่ในศีล 2) การพัฒนาด้านจิตใจ (สมาธิ) และ 3) การพัฒนาด้านปัญญา (ปัญญา) ผ่านการศึกษาและการฝึกฝนอบรมอย่างต่อเนื่องเพื่อให้บุคคลมีชีวิตที่ดีงามและไม่เบียดเบียนผู้อื่น สังคม และสิ่งแวดล้อม (พระพนธวัฒน์ ธมมวฑฒโน, 2022 : 36 - 37)

แผนผังภาพ การพัฒนาสังคมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท

สรุป

การพัฒนามนุษย์ตามแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับวิถีพุทธธรรมในวัดและการใช้วิธีนี้ในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ ผู้เขียนบทความได้สรุปผลดังนี้ กระบวนการพัฒนามนุษย์ของวัด ได้แก่ การขัดเกลาจิตใจให้พ้นพันธนาการของกิเลส การเน้นการเรียนรู้ธรรมตลอดเวลาที่รู้สึกตัว การใช้กายและจิตเป็นอุปกรณ์ฝึก การให้ความสำคัญในขั้นตอนการพัฒนา เช่น การศึกษากิจกรรมธรรมเนียม การปฏิบัติตนตามกิจกรรมธรรมวัตรนั้นๆ การฝึกพลังกายด้วยการทำกิจกรรมของวัด การฝึกพลังจิตด้วยการทำสมาธิในแบบต่างๆ การทดสอบศรัทธา การนำหลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนามนุษย์และการนำแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์มาประยุกต์ใช้ เช่น หลักไตรสิกขา สัปปุริสธรรม เพื่อสร้างบุคคลที่มีคุณธรรม การนำหลักพุทธธรรมมาอธิบายการพัฒนามนุษย์ ชุมชน และสังคม ประกอบด้วย การส่งเสริมการพัฒนา

บุคคลผ่านหลักไตรสิกขา การใช้หลักอปริหานิยธรรม สังคหัตถุธรรม เพื่อสร้างการทำงานร่วมกันและพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อให้เกิดการส่งเสริมการประพฤติดี ประพฤติชอบ ถูกต้องตามกฎระเบียบตามท่วงทำนองคลองธรรมผ่านหลักไตรสิกขา การฝึกฝนพัฒนาจิตใจผ่านการฝึกคุณธรรมและจริยธรรม ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และการคิดดีผ่านการใช้ปัญญา เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ได้แก่ การส่งผลให้เกิดภาวะผู้นำทางปัญญา ผลลัพธ์ทั้งหมดยืนยันถึงความสำคัญของการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ในการพัฒนามนุษย์ ชุมชน และสังคมที่มีความยั่งยืนและเข้มแข็งทั้งด้านจิตใจและวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับความเข้าใจของวัฒนธรรมและศาสนาพุทธ

บรรณานุกรม

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระรัตนมณี (ปุณณมี วิสารโท). (2561). การพัฒนารูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคม. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, 7 (2), 96 - 112.
- พระพันธ์วัฒน์ ธรรมวฑฺฒโน (ภูมิรัง). (2565). สังคมไทยกับการพัฒนาแบบยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา. **วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์** 7 (3), 301 - 314.
- สุภาพร นามครรชิต. (2559). ภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหาร. **Journal of Roi Kaensarn Academi** 1 (2), 13-22.